

1993 ORHAN KEMAL ROMAN ARMAĞANI

TAHSİN YÜCEL

PEYGAMBERİN
SON BEŞ GÜNÜ

ROMAN

Tahsin Yücel
PEYGAMBERİN
SON BEŞ GÜNÜ

Can Yayınları
25. Yıl Kitapları: 14

© Tahsin Yücel, 1991
© Can Sanat Yayınları Ltd. Şti., 1991

ciltli, şömişzli özel baskı
1. basım: Mart 2007

Yayına Hazırlayan: Faruk Duman

Kapak ve Kitap Tasarımı: Erkal Yavi
Uygulama: Gelengöl Çakır
Düzelti: Esen Güray

Kapak Baskı: Çetin Ofset
İç Baskı: Eko Matbaası
Cilt: Derya Mücellit
ISBN 978-975-07-0729-2

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33
<http://www.canyayinlari.com>
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Tahsin Yücel
PEYGAMBERİN
SON BEŞ GÜNÜ

1993 ORHAN KEMAL ROMAN ARMAĞANI

ROMAN

CAN YAYINLARI

CAN YAYINLARI 25. YIL KİTAPLARI

- ZORBA / Nikos Kazancakis (1982)
KIZ ÖPME KUYRUĞU / Nazlı Eray (1982)
SIDDHARTHA / Hermann Hesse (1983)
ŞEKER PORTAKALI / J. M. Vasconcelos (1983)
OTUZ BEŞ YAŞ / Cahit Sıtkı Tarancı (1983)
GÜLİBİK - DÜNYANIN BÜTÜN KEDİLERİ / Çetin Öner (1983, 2005)
YÜZYILLIK YALNIZLIK / Gabriel García Márquez (1984)
SEVGİLİ / Marguerite Duras (1985)
GÜLÜNÜN SOLDUĞU AKŞAM / Erdal Öz (1986)
GÜLÜN ADI / Umberto Eco (1986)
KOKU / Patrick Süskind (1987)
CHARLIE'NİN ÇİKOLATA FABRİKASI / Roald Dahl (1989)
UÇURTMAYI VURMASINLAR / Feride Çiçekodlu (1990)
PEYGAMBERİN SON BEŞ GÜNÜ / Tahsin Yücel (1992)
UZAK NOKTALARA DOĞRU / Cemil Kavukçu (1995)
YÜREĞİNİN GÖTÜRDÜĞÜ YERE GİT / Susanna Tamaro (1996)
SİMYACI / Paulo Coelho (1996)
SATRANÇ / Stefan Zweig (1997)
KÜÇÜK KARA BALIK - BİR ŞEFTALİ BİN ŞEFTALİ / Samed Behrengi (1999, 2000)
SICAK KÜLLERİ KALDI / Oya Baydar (2000)
HAYVAN ÇİFTLİĞİ / George Orwell (2001)
YANILSAMALAR KİTABI / Paul Auster (2002)
BENDEN SELAM SÖYLE ANADOLU'YA / Dido Sotiriyu (2002)
VANİLYA KOKULU MEKTUPLAR / Sevim Ak (2002)
PİTİRCİK: BİLİNMEYEN ÖYKÜLERİ 1 / Gosciny ve Sempé (2006)

Tahsin Yücel, 1933 yılında Elbistan'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Aynı bölümde uzun yıllar öğretim üyeliği yaptıktan sonra, 2000 yılında emekli oldu. Çok çeşitli alanlarda ürünler vererek yazınımıza katkıda bulundu. Yazın araştırmalarına 1969'da yayınladığı *L'Imaginaire de Bernanos* ile başladı. Bunu 1973 yılında yayınlanan *Figures et Messages dans la Comédie Humaine* izledi. Ardından 1979'da *Anlatı Yerlemleri*'ni, 1982'de *Dil Devrimi ve Sonuçları* ve *Yapısalcılık*'ı yayınladı. Tahsin Yücel'in deneme ve eleştirileri de büyük yankılar uyandırdı. 1976'da *Yazın ve Yaşam*, 1982'de *Yazının Sınırları*, 1991'de *Eleştirinin Abecesi*, 1993'te *Tartışmalar*, 1995'te *Yazın, Gene Yazın*, 1997'de *Alıntılar*, 1998'de *Söylemlerin İçinden* (1999 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü), 2000'de *Salaklık Üstüne Deneme*, 2003'te *Yüz ve Söz*'le deneme ve eleştirilerini okurla buluşturan Yücel, roman ve öyküleriyle de edebiyatımızda kendine kalıcı bir yer edindi. Yücel, ilk romanı *Mutfak Çıkmazı*'nı 1960 yılında yayınladı. Bunu 1975'te *Vatandaş*, 1992'de *Peygamberin Son Beş Günü* (Orhan Kemal Roman Ödülü), 1995'te *Büyük Söylencesi*, 2002'de *Yalan* (2003 Yunus Nadi Roman Ödülü ve 2003 Ömer Asım Aksoy Roman Ödülü) ve *Kunru ile Kumru* (2005) izledi. Öykü kitaplarından, Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazanan *Haney Yaşamalı* 1955 yılında, *Düşlerin Ölümü* 1958'de (1959 Türk Dil Kurumu Öykü Ödülü), *Ben ve Öteki* 1983'te, *Aykırı Öyküler* 1989'da ve *Komşular* 1999'da (Dünya Kitap 1999 Yılın Kitabı Ödülü) yayımlandı. Pek çok çeviriye imza atan Tahsin Yücel'e 1984'te Azra Erhat Çeviri Yazını Üstün Hizmet Ödülü verildi. Yücel'in 1957 yılında yayınladığı *Anadolu Masalları* başlıklı bir de masal kitabı var.

ZORUNLU BİR AÇIKLAMA

Romana gerçek görüntüsü verilmesi kimseye aykırı gelmez. Buna karşılık, gerçeğin roman kılıdına sokulması yazarı da, okuru da rahatsız eder. Hiç kuşkusuz, “Yaşamım roman olur!” diyerek serüvenlerini yazacak romancı arayanlara da, hem serüvenlerinin romansılığına, hem yazma yeteneklerinin üstünlüğüne inanarak yaşamlarını romana dökmeye kalkanlara da oldukça sık rastlanır. Ama bu coşkulu insanların doğru yolda olduklarını söylemek zordur. Sorun kendilerine, “Yaşadığınızı bu denli ilginç buluyorsanız, ne diye bir düş ürünü, bir kurmaca görüntüsü altında sunmak istiyorsunuz onu? Ne diye gerçekliğinden koparmaya kalkıyorsunuz?” deyin, tutarlı bir yanıt alamazsınız, çünkü, neresinden bakılırsa bakılsın, tutum temelinden sakattır.

Bu gerçeği vurguladıktan sonra, kendi seçimimize gelelim ve hiç eveleyip gevelemeden zayıf yanımızı söyleyelim: elinizdeki “roman” daha da tutarsız bir girişimin ürünü! Bir kez, kendi serüveninin ilginçliğine inanmış bir hevesli coşkusuyla yazılmış olmak şöyle dursun, bu satırların yazarlarının yakından tanımadıkları bir kişinin gerçek yaşamını konu alıyor. İkincisi, beş kişilik bir yazar ve araştırmacı topluluğunun öncelikle belgelere ve soruşturmalara dayalı, uzun, yorucu, ama her zaman özenli ve soðukkanlı çabaları sonunda biçimlendi. Üçüncüsü ve en önemlisi, bir “araştırma” biçiminde düzenlenmişken, birtakım yüzeysel değişikliklerle “roman”a dönüştürüldü, daha doğrusu dönüştürülmek istendi.

Ancak, hemen belirtelim ki, biz, beş araştırmacı arkadaş, elden geldiğince nesnel ve eksiksiz bir yaşamöyküsü hazırlamak üzere bir araya gelmiştik, roman türünün çekimine kapılmamız söz konusu bile olamazdı; en az iki buçuk yıllık bir ortak çabanın alçakgönüllü ürününi değiştirerek yayımlamakla hiç yayımlamamak arasında bir seçim yapmak zorunda kaldığımız için saptık bu yola.

Oldu olacak, açıkça anlatalım her şeyi.

Biz bu çalışmaya kendiliğimizden, kendi adımıza bir yapıt hazırlamak üzere değil, en büyük işadamlarımızdan birinin önerisiyle ve bu büyük işadamlarımızın imzası altında yayımlanacak bir yapıt hazırlamak üzere girişmiştik. Söylemek bile fazla, belli bir burukluk duymuyor değildik, ama, kendi bağımsız çalışmalarımızla hiçbir zaman kazanamayacağımız bir paranın büyüülü etkisi için içine girince, büyük patrona "Evet," demekte sakınca görmemiştik. Nasıl olsa, bu tür bir işe ilk soyunanlar biz değildik. Çok iyi bilindiği gibi, son yıllarda gırtladımıza dek gömüldüğümüz değer yozlaşması içinde, ülkenin büyük para babaları, irili ufaklı uşaklarının da yardımıyla, para babalığını en onurlu insanlık koşuluna dönüştürmüş olmaları yetmemiş gibi, tarih, felsefe, politika, sanat, her alanda at oynatır görünmek istiyor, bu amaçla büyük paralarla yazarlar kiralayıp yavan yaşamöykülerini ve emekli kahvesi görüşlerini allı pullu kitaplara döktürterek imzayı basıyorlardı. Biz de, niceleri gibi, para babalarının aylıklı yazarları arasına katılıyorduk, o kadar. Üstelik, bu adamlarla tümüyle özdeşleğimizi söylemek haksızlık olurdu. Öyle ya, bir sonradan görmeye örnek insan görüntüsü vermek için yırtınmayacaktık biz, yalnızca ünlü patronun çocukluk arkadaşı olan unutulmuş bir solcu ozanın yaşamı ve yapıtları üzerine hiç kuşkusuz onu biraz yücelten, ama büsbütün de nesnellikten uzaklaşmayan bir inceleme hazırlayacaktık.

Daha çok özel yaşamına bağlanan takma adını alıkoymakla birlikte, anlaşılması hiç de zor olmayan nedenlerle gerçek adını Rahmi Sönmez'e çevirdiğimiz marksçı ozanın yaşamı konusunda sözlü, yazılı, eski, yeni, usa gelebilecek her türlü kaynağı değerlendirdik, kimileri eski dergi sayfalarında, kimileri sarı okul defterlerinde, kimileri çekmece diplerindeki irili ufaklı kâğit parçalarında kalmış yüzlerce şiirini özenle

toplayıp tarihlendirmeye çalıştık; uzun sözüün kıtası, en az iki buçuk yıl süren, sıkı bir çalışma sonunda, şiirler de arkasına eklenince, beş yüz sayfaya zor sığacak bir yapıt çıkardık ortaya. Yazık ki, bu anlatıda Fehmi Gülmez diye anacağımız büyük patron, bizi kutlayacak yerde azarladı; yaptığımız sözlü anlaşmayı unutmuş gibi, Rahmi Sönmez'i marksçı bir ozan olarak göstermenin onun anısına saygısızlık olacağını, topladığımız şiirleri bu biçimleriyle yayımlamayı da birçok açıdan sakıncalı bulduğunu söyledi.

Öyle anlaşılıyordu ki, gerek arkadaşının cenazesini kaldırtırken, gerek onun yaşamı ve yapıtları üzerine nesnel bir inceleme hazırlatıp yayımlama yolunda girişimlerde bulunurken, gerçekten cömert ve yürekli bir dost gibi davranmış olan bu adam zamanla düşünce değiştirmiş, tasarısını sakıncalı, hatta tehlikeli bulmaya başlamıştı. Ama başlangıçta bize "Her şeyi olduğu gibi yazın; hiçbir şeyi olduğundan daha büyük ya da daha küçük göstermenizi istemem," dediğine, biz de onun istediği gibi davrandığımız göre, bizim günahımız neydi? Ayrıca, para uğruna böyle bir saptırmacılda gönül indirsek bile, marksçı bir ozanı tam karşıtına dönüştürebilecek ölçüde ustalaşmamıştık daha! Bunu kendisine açıkça söyledik. "İyi, iyi, paranızı almak istiyorsanız, dosyaları bırakıp gidin, hiç kimseye de bu işten sözetmeyin," diye tersledi bizi. Ama onun parası varsa, bizim de yazarlık onurumuz vardı: kitabı kendimiz yayımlayacağımızı söyleyerek dosyalarımızı alıp çıktık.

Fehmi Gülmez, ozan Rahmi Sönmez'in yasal kalıtçısı durumunda bulunan birtakım uzak akrabalar aracılığıyla uyarı üstüne uyarı yolladı bize, bu da yetmemiş gibi aynı gün ve aynı saatte beş eve birden baskın yaptırttı; incelememizin bütün örneklerine el koymayı başaramadıysa da bizi nice emeklerle bir araya getirdiğimiz şiirlerden yoksun bıraktı. Bu durumda, şiirler neredeyse tümüyle elimizden gittiğine, yaşamöyküsünü kişileri gerçek adlarıyla anarak yayımlamaya olanak bulunmadığına, bütün kişileri uydurma adlarla sunan bir yaşamöyküsü de bilimsel araştırma niteliğinden fazlasıyla uzaklaşacağına göre, bir tek yol kalıyordu önümüzde: gerçek yaşamöyküsünü roman biçiminde sunmak. Biz de bunu yaptık işte.

Yazık ki, özenle hazırladığımız araştırmayı gereğinden fazla dediş-tirmeye elimiz varmadığından, yaşamöyküsel incelemeyle roman ara-sında gidip gelen, aksak bir anlatı çıktı ortaya. Örneğin “Peygamber’in Kısa Yaşamöyküsü” diye adlandırılan ilk bölümle kitaba adını veren ikinci bölüm arasındaki oransızlık rahatlıkla giderilebilir, birtakım çad-daş anlatı yöntemlerinden yararlanılarak, örneğin geri dönüşlere, bilinç akışı kalıplarına başvurularak iki bölüm kolaylıkla kaynaştırıla-bilir, daha doğrusu birinci bölüm ikinci bölümün içinde eritilebilir. Ancak biz belirli bir roman izlenimi yaratmaya yetecek oranda, ufak tefek düzenlemelerle yetindik. Bu da, söylemek bile fazla, kusursuz bir romana götürmedi bizi. Ne var ki, en çok çabayı kitabımıza adını veren bölümün ilk biçimini hazırlama yolunda harcadımıza, Rahmi Sön-mez’in son beş gününü elden geldiğince eksiksiz bir biçimde yeniden kurabilmek amacıyla, imgelemimiz de işin içinde olmak üzere, usa gele-bilecek her yola başvurduğumuza göre, tutumumuzun doğal karşılan-ması, dolayısıyla da bağışlanması gerekir. Bu durumda, en azından anlatı düzleminde, kitabın belkemiğini “Peygamber’in Son Beş Günü” adlı ikinci bölüm oluşturmakta, çok geniş bir süreyi kapsayan “Pey-gamber’in Kısa Yaşamöyküsü” adlı birinci bölümse, kimi XIX. yüzyıl romanlarında görüldüğü gibi, bu temel bölümün daha rahat anlaşılma-sını sağlayacak bir önbölüm olarak belirlemektedir.

Söylemek gerekir mi, bilmiyoruz, çalışmamızla XIX. yüzyıl roma-nı arasında kurduğumuz bu bağ bile roman sanatına herhangi bir yeni-lik getirme savında olmadığımızı yeterince gösteriyor. Bizim üstünlük tutkunu romancılarımız ne yaparlarsa “Türkiye’de ilk kez” yaparlar; bizse, romana gelmek zorunda kaldığımız için üzgünüz. Doğrusunu söylemek gerekirse, kitabımızı roman olarak nitelemek de istemiyorduk biz; çok daha genel ve çok daha alçakgönüllü bir terimle: “anlatı” teri-miyle yetinmek düşüncesindeydik. Sonunda bu kitaba “roman” dedi-ysek, kahramanımızın zengin arkadaşının baskı ve gözdağlarına yiditçe göğüs geren değerli yayıncımızın isteğini geri çevirmeye gönlimüz elvermediği için dedik.

Bunca zorluğa katlanıp bunca kaçamaklara saptaktansa, Fehmi Gülmez’in isteğine uyarak Rahmi Sönmez dosyasını tümenden kapatmak

.....

daha iyi olmaz mıydı? Belki de. Ama, yaşamını ve yapıtını yakından inceleyince kendisini çok sevmiştik; üstelik, Rahmi Sönmez ülkemizde oldukça yaygın bir ozan türünün ilginç bir örneği gibi görünmüştü bize. Böylece, aksak bir roman biçiminde bile olsa, onun yaşamöyküsünü yayımlamak, yalnızca unutulmuş bir ozana var olma hakkını geri vermek değil, yazın dünyamızın belirli bir yanını da aydınlatmak olacaktı.

Direnmenin doyumsuz tadı da cabası.

Yazarlar

BİRİNCİ BÖLÜM

PEYGAMBER'İN KISA
YAŞAMÖYKÜSÜ

I

Biri uzlaşmaz bir marksçı ozan, öteki büyük bir kapitalist olmadan önce, Rahmi Sönmez'le Fehmi Gülmez birbirine öylesine yakındı ki, mahallede ve okulda hemen herkes Siyamlı İkizler'e benzetirdi onları. Benzetme sıradan olduğu ölçüde de aşırıydı kuşkusuz, ancak doğru bir yanı da yok değildi: bu çocuklar nerdeyse doğuştan yargılıydı birbirine: ikisi de doğma büyüme Üsküdarlıydı; aynı sokakta, Rahmilerininki sağda, Fehmilerininki solda olmak üzere, yan yana cezaya dikilmiş iki yaşlı ikizi andıran, kararmış, beli bükülmüş iki ahşap evde oturuyor, böylece, başka yerde birlikte değillerse, günün her saatinde birbirlerini görebiliyorlardı; üstelik, bahçelerini ayıran çitler çoktan dağılmış olduğundan, buluşmak için sokağa çıkmaları bile gerekmiyordu. Öte yandan, Rahmi Sönmez'in babası Üsküdar çarşısında sobacılık, Fehmi Gülmez'in babası bitişik dükkânda terzilik yapıyor, dinden politikaya değin her konuda anlaştıkları için de yokuşu her sabah birlikte inip her akşam birlikte çıkıyor, bütün cumaları camide yan yana kılıyor, bütün öğle yemeklerini birbirlerinin sefertaslarının içerikleriyle çeşitlendiriyor, haftada birkaç gece de oğullarını kucaklarına, eşlerini yanlarına alıp birbirlerine "akşam oturması"na geliyorlardı. Kısacası, Rahmi Sönmez'le Fehmi Gülmez daha kendileri doğmadan önce başlamış bir arkadaşlığı sürdürdüler bir bakıma; ancak, daha ilk yıllarda, sür-

dürmekten de fazlasını yaparak benzerine az rastlanır bir dostluğa dönüştürdüler bu arkadaşlıdı: sokakta, çarşıda, oyun alanında, birbirlerine her zaman arka çıktılar; ilkokulda, ortaokulda, lisede, hep aynı sırada oturup aynı takımda oynadılar, hep aynı takımı (Fenerbahçe'yi) tutup aynı görüşü savundular. Bir gün, ilkokulda, Fehmi'nin bir yaramazlıdı nedeniyle Rahmi'ye gösterişli bir cetvel dayağı çeken Hulusi öğretmenin, arkadan gelen uyarılar karşısında dudak bükerek, "Ha Rahmi Sönmez, ha Fehmi Gülmez: al birini, vur ötekine!" demesinin de gösterdiği gibi, birbirlerinden ayrılmamakla kalmıyorlardı, seçilemiyorlardı da. Neden? Evleri gibi kafaları ve bedenleri de benzeştirdi için mi? Hayır, tersine, Rahmi Sönmez'le Fehmi Gülmez bedensel görünüşleri ve kafa yapılarıyla birbirlerinin tam karşıtıydılar nerdeyse. Ancak, derslerde, oyunlarda ve kavgalarda birbirlerini öyle bir bütünlüyorlardı ki, karşıtlık bir tür özdeşliğe dönüşüyor, düşüncelerde Rahmi Sönmez ister istemez Fehmi Gülmez'i, Fehmi Gülmez ister istemez Rahmi Sönmez'i çadırtıyordu.

Ama, hemen belirtmek gerekir ki, başlangıçta bu bütünleşimin adı yükü Rahmi Sönmez'in sırtındaydı: "r"leri bebekler gibi söylemesine, daha doğrusu söyleyememesine karşın, yaşlılarının en irisi olması nedeniyle, hiç kimse yüzüne karşı gülmeyi göze alamadığından, kendisi de kavgadan hiç mi hiç hoşlanmadığından, kimseyle dalaşmak durumunda kalmıyor, buna karşılık, arkadaşı bir karış boyuna bakmadan önüne gelenle maraza çıkardığı, hemen her kavgada da altta kaldığı için, Rahmi Sönmez istemeye istemeye birtakım çocukları tartaklamak, daha da kötüsü, zaman zaman zavallıların ellerini tutarak ona dövürtmek zorunda kalıyor, böylece bedensel üstünlüğünü kendisinden çok arkadaşı kullanıyordu. Arkadaşının gene bol bol yararlandığı bir başka üstünlükse, Rahmi Sönmez'in olağandışı belleğiydi: daha birinci sınıfta bütün çarpım tablosunu su gibi ezberliyor, bölme dışında bütün işlemleri şaşırtıcı bir çabuklukla yapıyor, yalnızca abeceyi değil, okuma kitabını

ve sınıf dergilerini de tek bir yinelemeden sonra bülbül gibi okuyordu. İkinci sınıfta bu üstünlüde herkese parmak ısırtan şiir ezberleme tutkusu, üçüncü sınıftaysa bölme becerisi eklendi: dergilerde ya da yukarı sınıfların kitaplarında bir kahramanlık şiiri buldu mu kaşla göz arasında ezberleyip “duyarak” okumaya başlıyor, beşinci sınıf öğrencilerinin bile kolay kolay sonuçlandıramadıkları sekiz-on rakamlı çarpma ve bölmeleri bir çırpıda tamamlayıveriyordu. Bu durumda, bütün matematik sınavlarında, kâdını Fehmi'nin önüne doğru iterek ya da gereksinim duyduğu sonuçları kulağına fısıldayarak yeteneğinden onun da yararlanmasını sağladığına, hayat bilgisi, tarih, coğrafya gibi ezberleme yeteneği gerektiren derslerin sınavlarında da aynı ölçüde cömert davrandığına göre, öğrenim hem kendisinin, hem Fehmi Gülmez'in önünde bir tozlu yola dönüşüyordu.

Şu var ki, üçüncü sınıftan sonra nerdeyse kusursuz bir denge kuruldu iki arkadaş arasında. Rahmi Sönmez, hayat bilgisi, tarih, coğrafya derslerinde erişilmez üstünlüğünü hep sürdürmekle birlikte, kafasını biraz zorlamasını gerektiren bir konuyla karşılaştı mı zıncı diye duruveriyor, sıradan bir matematik problemini, hemen herkesin üstesinden gelebileceği bir dilbilgisi çözümlemesini sonuçlandırıncaya dek akla kararı seçiyordu. Ancak, ilginç bir rastlantıyla, bu konularda da Fehmi Gülmez öne çıktı: işlemleri bir başkasının üstlenmesi koşuluyla, en çetrefil havuz/ musluk problemlerini bile bir çırpıda çözüveriyor, belleğine yerleştirmesi uzunca bir zaman almakla birlikte, en karmaşık konuları kavraması için bir kez dinlemesi yetiyordu. Böylece, sınavda bir problem verilince, Fehmi Rahmi'ye yapılacak işlemleri gösterdi, Rahmi de Fehmi'ye bu işlemlerin sonuçlarını verdi; başka sınavlarda, Rahmi Fehmi'ye anımsayamadığı tarihleri, tanımları, başkent ve padişah adlarını fısıldadı, Fehmi de, sınıfta ve evde, Rahmi' nin ders konularını kavrayıp bağlamalarına oturtmasına yardımcı oldu. Bu ilginç bütünleşim sonucu, ta lisenin sonuna dek, sınıflarının en parlak öğrencileri olarak

kaldılar. Bununla da yetinmediler: yaz tatillerinde, babalarının ayrıcalıklı çırakları olarak harçlıklarını çıkardıkları Üsküdar çarşısında, Rahmi Fehmi'nin açığını kapatacak ölçüde terzilik, Fehmi Rahmi'nin açığını kapatacak ölçüde tenekecilik öğrendi. Ancak, lise birden sonra, babalarının dükkânında korkunç sıkılmaya başladılar: şimdi, liseye yeni atanan genç yazın öğretmenin her ikisini de aynı ölçüde büyüleyen etkisi altında, dizginlenmez bir yazın tutkusuyla yanıp tutuşuyorlardı.

Kolaylıkla kestirilebileceği gibi, bu alanda da birbirlerini bütünlemeye yöneldiler hemen: Fehmi Gülmez eleştirmen, Rahmi Sönmez ozan olmaya karar verdi. Ancak her ikisi de çocukluk günlerinin kahramanlık yazınından uzaktı şimdi: yazın öğretmenleri toplumsal bir erede destek olmayan bir yazının hiçbir biçimde "çağdaş" sayılamayacağını, bu toplumsal eredin de, "tarihin durdurulmaz akışı"na uygun olarak, insanlığı sınıfsız bir dünya toplumuna götürecektir evrensel devrimi gerçekleştirmek olduğunu vurguladığından, "çağdaşlık gereği", "çağdaş" dergileri izliyor ve, gene "çağdaşlık gereği", başta Nazım Hikmet olmak üzere, toplumcu ya da toplumsal gerçekçi ozan ve yazarların yapıtlarını yercesine okuyarak onların açtıkları çığırda gitmek istiyor, hem kuramsal ve uygulamalı eksikliklerini gidermek, hem de yazın dışında kalan şeylere harcadıkları zamanın acısını çıkarmak amacıyla ikide bir yazının özü ve işlevi konusunda karşılıklı yorumlara girişiyor, büyük ustaları gibi "Güle, bülbüle, ruha, mehtaba, falan filan karnımız tok," deyip insanı "Marksist-Leninist şuur"la devinmesi gereken "30 kilo kemik, 7 litre kan, bir iki kilometre kadar damar, adale, et, sinir ve deri", dünyayı "her tırnağında 1000 manda kuvveti demirleşen" makinelerle yırtılıpdeşilerek yalnızca "77 katlı betonarme dağları"yla gölgelenen uçsuz bucaksız bir beton düzlük olmayı düşleyen mazoşist bir uzam biçiminde düşünerek yarının insanının ve yarının dünyasının kurulmasına katkıda bulunmanın aydınının ve sanatçının temel görevi olduğu sonucunda birleşiyorlardı. Böylece, Fehmi Gülmez yazın etkinlikleri

.....

için özel olarak aldığı iki kareli defterin birinde yoksul halkın sorunlarına eğilen yazar ve ozanları değerlendirdi, ikincisinde “güzel”in ancak “yararlı” olduğu ölçüde geçerlilik kazandığı varsayımından yola çıkarak sanatçının bir yandan, “sınıfsız cemiyeti kurana kadar”, halkın güncel sorunlarına ışık tutmak, öbür yandan, oyuncularına “kollektivizmin temiz optimizmini oynayacak rejisörü” nü ve “yirmibirinci asrın mühendis bes-tekârı”nı beklemeden, geleceğin bugünden daha güzel olacağına ilişkin “ipuçları vermek” zorunda olduğu konusunda bol örnekli bir kuram geliştirdi. Rahmi Sönmez de kırmızı saten kapaklı “hatıra defteri”nde her gün biraz daha çoğalan uzunlu kısalı şiirlerle bu kuramı uygulamaya çalıştı: masasının başına geçip de “kurşunkalem”i eline aldı mı eşsiz belleğinde daha önce okuduğu şiirlerden, öykülerden, gazete haberlerinden, Fehmi’nin denemelerinden, yazın öğretmeniyle konuşmalarından sayısız öğeler birbirine yansıyıp ışıdamaya başlıyor, kendisine de bunlardan birini ya da birkaçını seçip gene belleğinde beliren çağdaş uyumlar içinde sayfalara dökmek kalıyor- du. Bunun sonucu olarak, gönül verdiği ağa kızını kaçırmaya kalktığı için başına gelmedik dert kalmayan yoksul ve topraksız köylünün başkaldırtıcı yaşam serüveninden dokuma fabri- kasında kolunu makineye kaptırdıktan sonra sözlüsünden bucak bucak kaçırmaya başlayan Zeyrekli işçinin acıklı öyküsüne dek, “çağdaş” ozan ve öykücülerin bütün gözde konularını bir kez daha değerlendiriyor, ancak, bunu yaparken, her zaman kesin çözümler getirmese bile, araya geleceğin bugünden daha mutlu olacağını sezdirecek öğeler sokuşturmayı hiçbir zaman unutmuyordu.

Görüldüğu gibi, dizgeyi çok iyi kavramışlardı. Buna koşut olarak, yaratım çabaları da belirli bir başarı düzeyine ulaşmış olmalıydı ki, daha lisenin ikinci yılında, Rahmi Sönmez bir yan- dan okula gidip bir yandan simit satarak yatalak anasına bakan, sonra bir gün muhallebiciye girip dondurmalı kazandibi yiyece-đi tuttu diye bir türlü kendini bağışlayamayan küçük Taşkasaplı’

dan sözedden dokunaklı şiirini, Fehmi Gülmez de, çağdaş yazını-mızda çocuk izleğine yeterince yer verilmemesinden yakındık-tan sonra, bu izleğin gelecek güzel günler konusunda ipuçları vermeye çok elverişli olduğunu savunan kısa ve özlü denemesi-ni dönemin en gözüpek yazın dergilerinden birinde yayımlanmış gördü. Söz konusu dergi hemen ertesi ay kapandığı için o yıl başka yapıt yayımlayamadılar, ama bu bile yaşamlarında küçük bir devrim oldu: birinci olarak, nicedir Rahmi'nin sözlü ve yazılı yakarmalarına hiç kulak asmaz görünen Zarife'yle Fehmi'nin aynı türden girişimleri karşısında aynı aldırmaazlığı sürdüren Betül, bu mutlu olaydan sonra direnmeye son vererek iki dostla ayrılmaz bir dörütlü oluşturup onlarla sık sık sinemalara, yazlık kahvelere gitmeye, hatta Sevda Tepesi'nde onlarla el ele dolaş-maya başladılar; ikinci olarak, yazınsal üretimleri en az iki katına çıktı; üçüncü olarak, yeni yayın döneminde, ne de olsa belirli bir aşamayı geride bırakmış genç yetenekler olarak görüldüklerinden, iki dostun yapıtlarının birkaç sayı çıkıp batan, batmayınca devlet gücüyle kapatılan irili ufaklı yazın dergilerinde sık sık boy göstermesi çevrelerinde kimseyi şaşırtmaz oldu. Bir taşra dergisinin ilk sayısının "Dergiler arasında" sayfasında her ikisinden de övgüyle sözedildiği, oldukça tanınmış bir ozanın Ankara'dan Rahmi Sönmez'e mektup yazarak bir *Günümüz Türk Şiiri* seçkisi hazırlamakta olduğunu muştuladıktan sonra, kendisinden söz konusu seçkide kullanılmak üzere parlak kâğıda basılmış altı/dokuzluk bir fotoğrafla dize sayısı on beşi geçmeyen üç şiir, basım masraflarına katkı olarak da yedi buçuk Türk lirası istediği düşünülürse, artık belirli bir üne erdikleri bile söylenebilirdi.

Yazık ki, yazın ve gönül işleri yönünden bayağı parlak geçeceğe benzeyen bu yıl başka açılardan tatsız mı tatsızdı. Her şey birdenbire mi olmuştu, yoksa gerçeği her şey olup bittikten sonra mı görüyordu, bilemiyordu, ama, babası artık ipliği iğneye geçiremediği, dükkânla ev arasındaki uzun ve dik yolu çıkacak gücü de kalmadığı için, işini küçük oğluyla kalfasına bıraktı-

öğünden, Fehmi kitap harcamalarını bile kısmak zorunda kaldı. Rahmi'ye gelince; şiirlerinde anlattığı acıklı öykülerden de acıklı durumlarla karşılaştı: bitirme sınavlarına altı hafta kala annesini yitirdi, son olgunluk sınavını başarıyla verdiği günün akşamında da babasını çini sobanın yanındaki kocaman koltuğunda son uykusuna dalmış buldu. Rahmi'yle Fehmi artık iyiden iyiye ısındıkları yazın evreninden uzaklaşmayı uslarına getirmediler, ama, bu zor koşullar içinde, kendilerini tümüyle yazın etkinliklerine adanmaları da söz konusu olamazdı: ölüncüye dek bırakmayacaklarına ant içtikleri Zarife'yle Betül'e karşı sorumlulukları vardı. Böylece, yaklaşık iki buçuk ay süresince, Rahmi şiirlerini babasının dükkânında, bu boğucu sıcaklarda bir türlü gelmek bilmeyen soba alıcılarını beklerken yazdıktan, Fehmi kuramlarını bitişik dükkânda teyel çekerek geliştirmeye çalıştıktan sonra, ikisi de önce askerliği aradan çıkarmaya karar verdiler. İlk kez böyle ayrıldılar birbirlerinden: Rahmi Sönmez İstanbul'da kaldı, Fehmi Gülmez Polatlı'ya gitti.

Ama, askerlik dönüşü, bu bir yıllık uzaklığın acısını çıkardıktan sonra, Zarife'yle Betül'ü de aralarına alıp kafa kafaya vererek bundan böyle ayrılığa hiçbir biçimde olanak bırakmayacak, ortak bir gelecek kurmak üzere, ateşli görüşmelere, hatta tartışmalara giriştiler. Uzun süre, baba mesleklerine "hemen ve dört elle" sarılarak sevgilileriyle en kısa zamanda evlenmekle bu mutluluğu dört-beş yıl erteleyerek yüksek öğrenime başlamak arasında bocaladılar. Sonunda, kızların özverili çıkışlarının da etkisiyle, kesin karara varıldı: gerek şiir, gerek eleştiri her şeyden önce köklü bilgi gerektirdiğine göre, öğrenimlerini ne pahasına olursa olsun sürdürecektirdi: Rahmi Sönmez sobacı dükkânını satıp parasını bankaya koyarak bununla en az dört yıl geçinmeye çalışacak, Fehmi Gülmez'se bir yandan terzilik yapıp bir yandan üniversiteye gidecekti. Öğrenimlerini nerede sürdüreceklarına gelince; bu konuda uzun boylu tartışmaları gerekmedi: ustaların önemle vurguladıkları gibi, çadımızın gerçeği özellikle ve öncelikle ekonomik olduğuna göre, İktisat Fakültesi'ne yazılacak-

lardı. Böylelikle, hem birliktelikleri hep aynı biçimde sürecek, hem “çağın bilimi”nin uzmanları olacaklar, hem de Fehmi Gülmez’in eleştiri ve denemelerinde sık sık altını çizdiği “gerçekçi çözüm yoktu” sorununun hiç de değilse kendi açılarından çözüme kavuşturacaklardı.

Ancak, dersler başlayınca, büyük bir düş kırıklığına uğradılar: dinledikleri bunca hoca arasında ne bir çözüm gösteren vardı, ne de çözüme ulaşmak için tutarlı bir eylem çabasına girişen: haftada beş saat karşılarında buldukları ak saçlı, ufak tefek ve tıpkı Rahmi gibi “r”leri es geçen bir adam, bir bakkal Ahmet efendiyle toptancı Mehmet bey tutturmuş, bu iki adam arasındaki düşsel alışverişlerin defterlerini tutarak uykularını getiriyor, sınıfa hep cüppeyle gelen, kocaman kafalı, dikdörtgen yüzü bir profesör, ağlamaklı bir sesle, çağımızın baş sorunları bunlar gibi, evlenme, boşanma edimlerinden, kalıt haklarından söz ediyor, bir başkası, Osmanlı ordusu Kanunı Sultan Süleyman komutasında Viyana’ya doğru yola çıkarken, kaç çuval un, kaç çuval pirinç, kaç okka soğan yüklendiğini anlatmakla bilimin doruğuna ulağtığını sanıyor, daha bir başkası, Marx’ın adını anmadan, hatta kuramını özetleme çabasına bile girişmeden, öngörülerini tek tek çürütmeye kalkıyordu. Rahmi’yle Fehmi bütün bu “öykünüleri” dudak bükerek dinliyor, “Bu adamlar profesörse, bizim Haydarpaşa’daki hocaları toptan ordinaryüs yapmak gerekir,” diye homurdanıyorlardı. Sık sık dile getirdikleri bir başka gözlem, Nazım’ın şiirlerinin bu “öykünüler”den çok daha fazla “ekonomi politik” bilgisi içerdiğiydi.

İktisat Fakültesi’ndeki dersleri katlanılır kılan tek etken, sınıfa sırtında tahta düğmeli, devetüyü bir gocuk, koltuğunun altında ciltli ve kalın kitaplarla gelen, gözlüklü, kıvrık saçlı, hafiften çilli, ufak tefek bir kızın varlığıydı. Sarı saçları, mavi gözleri, gümüş çerçevesi, yuvarlak camlı gözlüğü, hepsi de yabancı dillerde yazılıp yabancı ülkelerde basılmış kitapları, kendine özgü bakışları, duruşları ve devinileriyle bir sanatçı havası taşıdığından mı, yoksa yalnızca bir uzaksılık, bir yabancılık, bir erişil-

mezlik izlenimi yarattığından mı, nedir, elden geldiğince yakınına oturarak ders boyunca gözlerini ona dikeyiyor, en küçük devinisini bile kaçırmıyorlardı. Ama hepsi buydu: Zarife'yle Betül'e karşı sorumluluklarının ellerini kollarını bağlaması bir yana, bu kız öyle kolay kolay yanına yaklaşılabilir kızlardan değildi. Sınıfta birçok kiři denemişti bunu, ancak, garip çekiciliğine ters düşen, soğuk, kımtısız, aşadılaiıcı bir bakış dışında herhangi bir yanıt almayı başaran çıkmadığından, bir daha üsteleyen olmamıştı. şu var ki, sınıfın çapkınları bu kendine özgü terslemenin acısını dolaylı yoldan çıkarmaya yönelmiş, böylece kitabını açtığından gözlüğünü düzeltişine dek her devinisini bir öykünme, gocuğundan pabucuna dek her şeyini alay konusu yapmış, adının Feride olduğunu öğrendikten sonra, başına bir de Çalıkuşu ekleyerek Çalıkuşu Feride aşadı, Çalıkuşu Feride yukarı, her konuyu ona ilişkin şakalar yapma yolunda bir araç olarak değerlendirmeye başlamışlardı. Rahmi'yle Fehmi'ye gelince; bu davranışları bir tür kutsala saygısızlık olarak görüyorlardı: onlar için, Feride bu bunaltıcı ortamda ikinci kez görölmesi bile bir mucize sayılabilecek bir eşsiz düştü, onunla günde birkaç saat aynı çatı altında bulunmak bile küçümsemeyecek bir eriñ sayılmalıydı.

Bunun için, boş geöen bir ders sırasında, çevrelerindeki birkaç sınıf arkadaşıyla, ülkenin "politiko-ekonomik" durumu konusunda giriştikleri ateşli bir tartışmanın ardından, Atlas sinemasının kapısında Zarife ve Betül'le buluşmak üzere, sınıftan çıkıp bahöe kapısına doğru ilerlerken, o güne dek hiö kimseyle konuştuğu görölmemiş olan Çalıkuşu birden yollarını kesip de "Merhaba, ben Feride, sizleri kutlarım: ikiniz de öok iyiydiniz; yalnız, kusura bakmayın, ama siz Marx'ı bilmiyorsanız," dediği zaman, neye uğradıklarını bilemediler: hiöbir şey söyleyemeden, bir teşekkür bile edemeden, öylece dikilip kaldılar karşısında. Bereket versin, Feride şaşkınlıklarını ayrımsamamış gibi davrandı, "Sanırım, siz de çıkıyorsunuz, birlikte yürüyelim," dedi.

1993 ORHAN KEMAL ROMAN ARMAĞANI

TAHSİN YÜCEL

PEYGAMBERİN
SON BEŞ GÜNÜ

ROMAN

Ne var ki, bunca insan her sokağa çıkma yaşağında kilo kilo kitap yakarken, onun Marx'ları ve Nazım'ları kitaplığın en görünür yerinde durmasına, evinin de Fehmi Gülmez'in çabalarıyla dikilmiş lüks yapılar arasında daha çok bir proleter konutu görünümü sunmasına karşın, arama günlerinde sokağına uğrayan bile olmadı. Yeni yönetimin sakallıları gücül düzen düşmanları saydığını öğrendi, hemen sakal bıraktı, ama, uzun boyuyla herkesin içinde seçilmesine karşın, hiçbir zaman, hiçbir polis başını çevirip de suratına bakmadı. "Anlayamıyorum, anlayamıyorum!" diye söylendi durdu Peygamber...